

О.В. Афанасьєв, С.Г. Нестеренко, Ю.Б. Радзінська, К.В. Доля

Харківський національний університет міського господарства імені О.М. Бекетова, Україна

ПРОБЛЕМИ РАЦІОНАЛЬНОГО ВИКОРИСТАННЯ ТА ОХОРОНИ ЗЕМЕЛЬ ЛІСОГОСПОДАРСЬКОГО ПРИЗНАЧЕННЯ

В статті розглядаються проблеми раціонального використання та охорони земель лісогосподарського призначення. Визначено, що негативна дія на землі лісогосподарського призначення обумовлена інтенсивним використанням та негативною динамікою екологічного стану, як наслідок неправильного землекористування і вражаючих масштабів вирубок лісів. Промислове виробництво, радіаційне забруднення в наслідок аварії на Чорнобильській атомній станції є причинами гибелі лісів.

Зазначено, що ліси відповідно до Конституції України є об'єктами права власності Українського народу, але громадяни поступово втрачають право на користування ними через масову вирубку.

Зазначено, що охорону і захист земель лісогосподарського призначення в цілому та лісів зокрема треба забезпечувати відповідно до існуючого законодавства через здійснення комплексу заходів, як традиційних так і нових. Використання лісів повинно здійснюватися виключно у порядку загального та спеціального використання відповідно до ст. 66, 67 Лісового Кодексу України.

Запропоновано посилити контроль над дотриманням діючого законодавства в сфері охорони земель лісогосподарського призначення та лісів і контроль за їх використанням. На місцях вирубаного лісу виконати лісовідновлення.

Ключові слова: ліс, вирубка, лісовідновлення, лісорозведення, дерева, ерозія, промисловість, лісистість, опустелювання.

Постановка проблеми

Ліси є однією з декількох складових державного фонду України. Відповідно до [1] ліси є об'єктами права власності Українського народу. А права власника від імені Українського народу здійснюють органи державної влади та органи місцевого самоврядування в межах, визначених Конституцією. Кожний громадянин має право користуватися природними об'єктами права власності народу відповідно до закону [1]. Проте, через інтенсивне використання земель лісогосподарського призначення та масову вирубку лісів громадяни поступово втрачають право на користування цими природними багатствами.

Актуальність теми обумовлена інтенсивним використанням земель лісогосподарського призначення та негативною динамікою екологічного стану, як наслідок неправильного землекористування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Дослідженням проблем використання земель лісогосподарського призначення займалися Чопник І.М., Синякевич Ю.Ю., Панас Р.М.

Мета та завдання статті

Мета даної статті полягає в дослідженні існуючих проблем раціонального використання

земель лісогосподарського призначення в цілому та лісів зокрема.

Для досягнення зазначеної мети в роботі поставлені наступні завдання:

- проаналізувати існуючі проблеми раціонального використання та охорони земель лісогосподарського призначення;
- визначити негативні дії на землі лісогосподарського призначення;
- проаналізувати існуючу нормативно-правову базу;
- запропонувати заходи щодо збереження лісового фонду України.

Виклад основного матеріалу дослідження

Потреби суспільства в лісових ресурсах обумовлені перш за все захисними функціями, подруге водоохоронними, санітарно-гігієнічними та оздоровчими функціями. Ту чи іншу функцію ліси виконують в залежності від їх розташування, площі території на якій розташовані ліси та складу.

Відповідно [2] до лісового фонду України належать лісові ділянки, в тому числі захисні насадження лінійного типу, площею не менше 0,1 гектара. Загальна площа лісового фонду України становить – 10,4 млн. га, із яких вкритих лісовою рослинністю – 9,6 млн. га. Лісистість території країни становить 15,9%.

Ліси України містять більше ніж тридцять видів порід дерев. Серед хвойних порід переважає сосна – 33%, серед твердолистяних – дуб – 24% (рис. 1). За площею хвойні та листяні ліси розподіляються приблизно порівну. Хвойні насадження займають 42% загальної площі, а твердолистяні насадження – 43%.

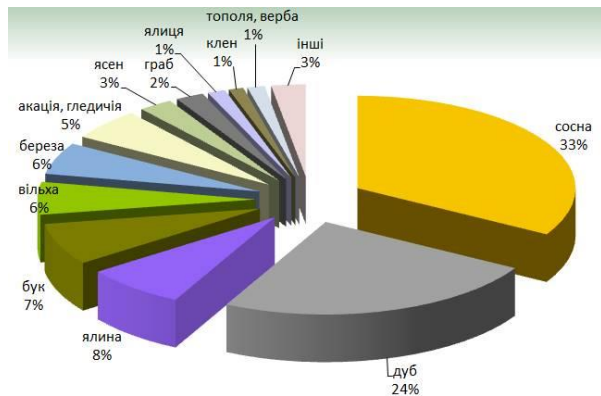

Рис. 1. Розподіл площі лісів України за переважаючими деревними породами [3]

Відповідно до показника лісистості території Україна вважається малолісною країною [3]. Антропогенний чинник, незаконна та неконтрольована вирубка тільки погіршують ситуацію. Відповідно до ст. 246 Кримінального Кодексу України незаконна порубка або незаконне перевезення, зберігання, збут лісу карається штрафом від тисячі до тисячі п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арештом на строк до шести місяців, або обмеженням волі на строк до трьох років, або позбавленням волі на той самий строк [4]. Проте, навіть такі міри не спроможні змусити зловмисників зупинитися. Незважаючи на те, що незаконні вирубки контролюються статтею 246 «Незаконна порубка лісу», Кримінального Кодексу України, притягнути до відповідальності порушників майже неможливо.

Відповідно до даних Держмитслужби, щороку з України вивозять деревини на суму близько 272 мільйонів доларів [5] і це тільки офіційна статистика. Оцінюючи масштаби незаконних вирубок в нашій країні, можна тільки уявити обсяги незаконно вивезеної деревини за кордон.

За даними видання Texty.org.ua Житомирська, Рівненська, Київська, Волинська та Чернігівська області є лідерами за незаконною виробкою лісу (рис. 2). Не краща ситуація з виробкою лісів в Харківській області та в Карпатах.

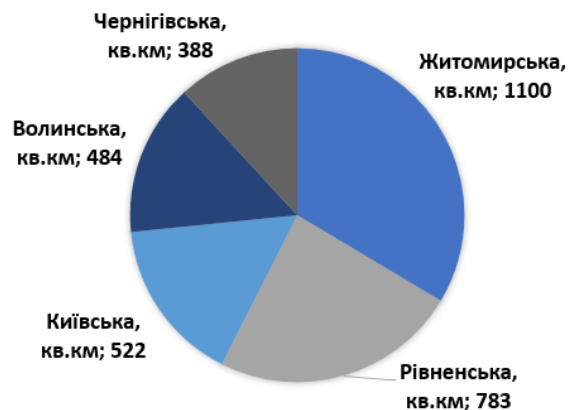

Рис. 2. Області України з найбільшою незаконною виробкою лісів

Інтенсивне користування лісними ресурсами призводять до негативної динаміки екологічного стану, що вимагає негайного реагування на всіх рівнях. Антропогенний вплив та постійно зростаюче техногенне навантаження призводять до загибелі лісів.

Вперше наслідки від неконтрольованої вирубки лісів Україна відчула на Закарпатті, де в 1998 році вода з гір затопила десятки сіл, зруйнувала мости, дороги та будинки людей. Масштаби вирубки лісів в цьому регіоні вражаючі. Місцеві жителі спостерігають, як на їх очах зникають ліси – ще вчора зелені схили гір стають «лисими» (рис. 3).

Рис. 3. Вирубка лісів Карпат (джерело: <https://infonews.org.ua/novye-foto-oblyseniya-karpat/>)

Вирубка лісу призводить до ерозії ґрунту. Вченими встановлено, що після вирубування лісу інфільтраційні властивості ґрунту знижуються в 3,5 рази, а інтенсивність водної ерозії збільшується в 15 разів [6]. Ерозія є причиною зниження біопродуктивності ґрунтів. На землях де були вирубані ліси утворюються обвали, яри, селі, знищується рослинний покрив, гине живе, що призводить до порушення екосистеми, яка століттями існувала на цій території. В наслідок чого змінюється склад атмосфери, порушується режим водних об'єктів і все це лише погіршує загальний екологічний стан (відомо, що забрудненість поверхневих та підземних вод сьогодні є однією з головних екологічних проблем країни).

Відповідно до прогнозу Нью-Йоркського інституту спостережень за станом світу до 2030 року через ерозію та вирубку лісів стане менше на планеті на 440 млн га.

Від промислових викидів за останнє десятиріччя в Україні загинуло 2,5 тис. гектарів лісових насаджень, радіаційного забруднення через аварію на Чорнобильській АЕС зазнали близько 3,5 млн. га лісів (40% від загальної їх площі), з яких 157 тис. га повністю виведено з господарського обігу, а решта потребує обмеження лісокористування, удосконалення системи протипожежної безпеки лісів [7]. Найбільше радіаційне забруднення лісів відбулося у Житомирській, Рівненській та Київській областях (рис. 4). Рівень радіаційного забруднення лісів Черкаської, Чернігівської та Вінницької областей складає біля 20% [8].

Рис. 4. Області України з найбільшим радіаційним забрудненням лісів

Не набагато краща ситуація з лісовим господарством у світі. Приблизно за сімдесят років – період з другої половини ХХ сторіччя та всього 20 років ХХІ сторіччя було знищено до половини всіх лісів планети. Забуваючи про те, що ліси є «легенями планети» людство заради негайної матеріальної вигоди нещадно розправляється з багатствами планети не замислюючись про майбутнє.

Неправильна експлуатація земель взагалі та лісів зокрема призвела до загрози опустелювання в

Україні. Опустелювання сьогодні є серйозною та важливою проблемою не лише України, а й світу. Незважаючи на те, що прийнята Конвенція ООН про боротьбу з опустелюванням у тих країнах, що потерпають від серйозної посухи та/або опустелювання, особливо в Африці [9] від 17.06.1994 року є важливим кроком для вирішення проблем в даному напрямку, негативна динаміка у всіх сферах екологічної складової планети говорить про недостатність (або відсутність взагалі) практичних дій. Україна приєдналася до цієї конвенції у 2002 році і тим самим взяла на себе зобов'язання до 2030 року досягнути нульового рівня деградації ґрунтів. Проте, сьогодні в ООН зазначають, що питання деградації ґрунтів в Україні стоїть гостро.

Висновки

Охорону і захист земель лісогосподарського призначення в цілому та лісів зокрема треба забезпечувати відповідно до існуючого законодавства через здійснення комплексу заходів, як традиційних так і нових. Використання лісів повинно здійснюватися виключно у порядку загального та спеціального використання відповідно до ст. 66, 67 Лісового Кодексу України. На місцях вже вирубаних лісів необхідно виконувати роботи з лісовідновлення та займатися лісорозведенням. В рамках виконання взятих зобов'язань щодо досягнення нульового рівня деградації ґрунтів розробити ефективну програму дій для збереження лісового фонду країни.

В подальшому планується дослідити заходи, щодо збереження лісового фонду України та виконання зобов'язань щодо досягнення нульового рівня деградації ґрунтів.

Література

1. Конституція України: станом на 30.09.2016 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>
2. Лісовий кодекс України від 21.01.1994 р. № 3853-ХІІ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3852-12#Text>
3. Державне агентство лісових ресурсів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://dklg.kmu.gov.ua/forest/control/uk/publish/article?art_id=62921.
4. Кримінальний Кодекс України від 5.04.2001 р. № 2341-ІІІ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>
5. УНІАН інформаційне агентство [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.unian.ua/ecology/1272491-ekologichne-liho-vinishchennya-lisiv-v-ukrajini.html>.
6. Знеліснення [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%97%D0%BD%D0%B5%D0%BB%D1%96%D1%81%D0%BD%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F>

7. Лановенко О.Г. Деградація ґрунту / Лановенко О.Г., Остапшина О.О., Вишемирський В.С. // Словник-довідник з екології. – Херсон : ПП Вишемирський В.С., 2013. – 59 с.
8. Сапич В.І., Сапич Н.М. Міжнародна економіка: практикум : навч. посіб. – Суми: Університетська книга, 2003. – 159 с.
9. Документ ООН: Конвенція організації об'єднаних націй по боротьбі з опустиванням в тих країнах, котрі испытывают серъезную засуху и/или опустивнение, особливо в Африке.

References

1. The Constitution of Ukraine: as 30.09.2016 g. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр> (1996) [in Ukrainian].
2. Forest Codex of Ukraine from 21.01.1994, № 3853-XII. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3852-12#Text> (1994) [in Ukrainian].
3. State Agency of Forest Resources of Ukraine. http://dklg.kmu.gov.ua/forest/control/uk/publish/article?art_id=62921 (2016) [in Ukrainian].
4. Criminal codex of Ukraine from 5.04.2001, № 2341-III. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (2001) [in Ukrainian].
5. UNIAN news agency, <https://www.unian.ua/ecology/1272491-ekologichne-liho-vinishchennya-lisiv-v-ukrajini.html> (2016) [in Ukrainian].
6. Deforestation, <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%97%D0%BD%D0%B5%D0%BB%D1%96%D1%81%D0%BD%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F> [in Ukrainian].
7. Lanovenko, O.G., Ostapishina, O.O., Vyshemirsky, V.S. Soil degradation [Dictionary-reference book on ecology]. PE Vyshemirsky V.S., Kherson (2013) [in Ukrainian].
8. Sapich, V.I., Sapich, N.M. International Economics: Workshop. University Book, Sumy (2003) [in Ukrainian].
9. United Nations document: United Nations Convention to Combat Desertification in Countries Experiencing Serious Drought and / or Desertification, Especially in Africa (1994).

Рецензент: д-р екон. наук, професор К.А. Мамонов, Харківський національний університет міського господарства імені О.М. Бекетова, Україна.

Автор: АФАНАСЬЄВ Олександр Валерійович
кандидат технічних наук, доцент каф. земельного адміністрування та геоінформаційних систем
Харківський національний університет міського господарства імені О.М. Бекетова
E mail – aleksandr.v.afanasyev@gmail.com

Автор: НЕСТЕРЕНКО Сергій Григорович
кандидат технічних наук, завідувач кафедри земельного адміністрування та геоінформаційних систем
Харківський національний університет міського господарства імені О.М. Бекетова
E-mail – nesterenkosg34@gmail.com
ID ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5124-9728>

Автор: РАДЗІНСЬКА Юлія Борисівна
кандидат технічних наук, доцент каф. земельного адміністрування та геоінформаційних систем
Харківський національний університет міського господарства імені О.М. Бекетова
E mail – radzinskayab@gmail.com
ID ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1661-7975>

Автор: ДОЛЯ Костянтин Вікторович
кандидат технічних наук, доцент каф. земельного адміністрування та геоінформаційних систем
Харківський національний університет міського господарства імені О.М. Бекетова
E mail – c.dolva@ukr.net

PROBLEMS OF RATIONAL USE AND PROTECTION OF FORESTRY LANDS

O. Afanasyev, S. Nesterenko, Y. Radzinska, K. Dolia

O.M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv, Ukraine

Society's needs in forest resources are due primarily to protective functions, and secondly to water protection, sanitation and health functions. Forests perform this or that function depending on their location, the area of the territory on which the forests are located and the composition.

The article considers the problems of rational use and protection of forest lands. It is determined that the negative impact on forest land is due to intensive use and negative dynamics of the ecological state, as a consequence of improper land use and the impressive scale of deforestation. Industrial production, radiation pollution as a result of the accident at the Chernobyl nuclear power plant are the causes of deforestation.

It is noted that in accordance with the Constitutions of Ukraine, forests are objects of property rights of the Ukrainian people, but due to mass deforestation, citizens are gradually losing the right to use them.

It is noted that the protection and protection of forestry lands in general and forests in particular should be provided in accordance with existing legislation through the implementation of a set of measures, both traditional and new. The use of forests should be carried out exclusively in the order of general and special use in accordance with Art. 66, 67 of the Forest Code of Ukraine.

It is proposed to strengthen control over compliance with current legislation in the field of protection of forestry lands and forests and control over land use. Reforestation is carried out on the sites of the felled forest. As part of the implementation of the commitments to achieve zero levels of soil degradation, develop an effective action program to preserve the country's forest resources.

Keywords: forest, felling, reforestation, afforestation, trees, erosion, industry, forest cover, desertification.